

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

-

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

-

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

-

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

-

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

-

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

-

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

-

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

-

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

-

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

-

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

-

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

Suomen Ekumeenisen Neuvoston lausunto valmiuslain uudistuksesta

Uskonnonvapaus perusoikeutena ja ihmisoikeusnäkökulma

Perustuslain 2 luvun 11 §:ssä säädetään uskonnon ja omantunnon vapaudesta, johon sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Positiivinen uskonnonvapaus määritellään ihmisoikeudeksi myös eri ihmisoikeuksia koskeissa kansainvälisissä sopimuksissa, joihin Suomi on sitoutunut. Näin ollen myös valmiuslaissa on syytä tarkastella uskonnonharjoittamisen mahdollisuuksia poikkeusoloissa.

Työryhmän mietinnössä uudeksi valmiuslaiksi kerrotaan kohdassa 4.2.4.1 oikeusvaikutuksista perus- ja ihmisoikeuksiin ja kohdassa 4.2.4.2 tasa-arvoon. Uskontoa tai uskonnonharjoittamista mietinnössä ei mainita lainkaan.

1. Kutsu perusoikeuksia kunnioittavaan kriisivalmiuteen

Ekumeenisena toimijana, joka kokoaa yhteen eri kirkkokuntia ja kristillisiä yhteisöjä, pidämme valmiuslain kokonaisuudistusta merkittävänä yhteiskunnallisena hankkeena. Ymmärrämme lain tavoitteet kokonaisturvallisuuden ja kriisivalmiuden vahvistamisessa. Samalla katsomme, että uudistuksen tulee kaikissa vaiheissaan nojautua vahvasti perustuslakiin ja ihmisoikeuksiin.

Poikkeusolot koettelevat yhteiskunnan arvoja. Juuri tällöin uskonnonvapauden ja yhdenvertaisuuden merkitys korostuu. Ekumeenisesta näkökulmasta uskonnonvapauden turvaaminen ei ole vain oikeudellinen kysymys vaan osa yhteiskunnan eettistä ja hengellistä kestävyttä.

2. Uskonnonvapaus yhteisöllisenä perusoikeutena

Uskonnonvapaus, perustuslain 11 §:n mukaisesti, kattaa sekä yksilöllisen että yhteisöllisen uskonnon harjoittamisen. Kirkkojen ja kristillisten yhteisöjen elämä perustuu kokoontumiseen, yhteiseen rukoukseen, jumalanpalveluksiin ja toimituksiin. Nämä eivät ole vain toimintoja vaan osa uskon ydintä ja ihmisten arkea.

Poikkeusoloissakin uskonnonvapauden rajoitusten tulee olla välttämättömiä, tarkkarajaisia ja oikeasuhtaisia. Rajoituksia ei tule soveltaa tavalla, joka tosiasiallisesti estää uskonnon harjoittamisen tai kaventaa yhteisöjen elinmahdollisuuksia enempää kuin tilanne edellyttää.

3. Huoli vähemmistö- ja maahanmuuttajakirkoista

Ekumeenisena toimijana haluamme erityisesti nostaa esiin uskonnolliset vähemmistöt sekä maahanmuuttajataustaiset kirkot ja yhteisöt. Näille yhteisöille uskonnollinen kokoontuminen on usein myös kielellisen, kulttuurisen ja sosiaalisen tuen keskeinen muoto.

Yleisluonteiset rajoitukset voivat kohdistua näihin yhteisöihin suhteettoman raskaasti. Niiden resurssit ovat usein rajallisemmat, ja vaihtoehtoisia toimintamuotoja on vähemmän. Valmiuslain jatkovalmistelussa on siksi tärkeää tehdä erillinen vaikutusarvio, joka huomioi pienten, vähemmistöasemassa olevien ja maahanmuuttajayhteisöjen erityistilanteen.

4. Katsomuksellinen yhdenvertaisuus ja luottamus viranomaisiin

Valmiuslain toimeenpanossa julkisen vallan tulee toimia katsomuksellisesti puolueettomasti ja kohdella kaikkia kirkkoja ja uskonnollisia yhteisöjä yhdenvertaisesti. Ekumeenisesta näkökulmasta yhdenvertaisuus ei tarkoita vain muodollista tasapuolisuutta, vaan myös sitä, että erilaiset lähtökohdat, perinteet ja käytännöt tunnustetaan.

Luottamus viranomaisiin rakentuu vuorovaikutuksesta ja kuulluksi tulemisesta. Tämä koskee erityisesti kriisitilanteita, joissa epävarmuus ja pelko voivat korostua.

5. Kriisikommunikaatio ja yhteys kaikkiin uskonnollisiin toimijoihin

Pidämme tärkeänä, että poikkeusolojen kriisikommunikaatiossa viranomaiset ovat järjestelmällisesti yhteydessä kaikkiin kirkkoihin ja uskonnollisiin järjestöihin, ei ainoastaan enemmistö- tai valtavirran toimijoihin. Suomen Ekumeeninen Neuvosto voi pyydettäessä välittää tietoa jäsenistölleen. Ekumeeninen todellisuus on monikielinen ja monikulttuurinen, ja viestinnän on oltava saavutettavaa koko väestölle.

Kirkot ja uskonnolliset yhteisöt toimivat usein luotettuina tiedonvälittäjinä jäsenistölleen ja voivat tavoittaa ihmisiä, joita viranomaisviestintä ei muuten tavoita.

6. Kirkot ja kristilliset yhteisöt kriisinkestävyyden rakentajina

Ekumeenisessa kokemuksessa kirkot ja kristilliset yhteisöt ovat kriisitilanteissa merkittäviä toivon, lohdun ja yhteisöllisyyden lähteitä. Ne tukevat haavoittuvassa asemassa olevia, edistävät yhteiskuntarauhaa ja täydentävät viranomaisten työtä vapaaehtoistoiminnan ja diakonisen avun kautta.

Venäjän hyökättyä Ukrainaan vuonna 2022 monet kirkot ja kristilliset yhteisöt – mukaan lukien maahanmuuttajataustaiset seurakunnat – osallistuivat aktiivisesti pakolaisten auttamiseen ja kotoutumisen tukemiseen. Tämä on yksi osoitus siitä, että kirkot ovat olennainen osa yhteiskunnan kriisivalmiutta.

7. Painotukset jatkovalmisteluun

Ekumeenisena toimijana esitämme, että valmiuslain jatkovalmistelussa

- uskonnonvapauden vaikutusarvio sisällytetään lain perusteluihin
- uskonnonvapauden huomioon ottaminen kirjataan velvoitteeksi toimivaltuuksien käytössä
- kirkkoja ja kristillisiä yhteisöjä kuullaan järjestelmällisesti, mukaan lukien vähemmistö- ja maahanmuuttajayhteisöt
- kriisikommunikaation velvoitteet ulotetaan kaikkiin kirkkoihin ja uskonnollisiin järjestöihin
- rajoituksille asetetaan selkeät suhteellisuus-, määräaikaaisuus- ja seurantamekanismit

8. Luottamuksen ja yhteiskuntarauhan vahvistuminen

Valmiuslain uudistus on myös testi sille, miten yhteiskunta tunnistaa kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen moninaisuuden osana yhteistä kriisinkestävyyttä. Kun uskonnonvapaus turvataan aidosti myös poikkeusoloissa ja kaikkien kirkkojen ääni tulee kuulluksi, luottamus, osallisuus ja yhteiskuntarauha vahvistuvat.

Vaara Suvi-Tuulia
Suomen Ekumeeninen Neuvosto